

NIEUWSBRIEF NO. 59

Januari 2024

Stichting
Werkgroep
Florakartering
Drenthe
www.wfdrenthe.nl

Voorzitter /
FLORON-districtscoördinator
Ben Hoentjen
tel. 0640363682
benhoentjen@kpnmail.nl

Secretariaat /
FLORON-DC teamlid
Els Heijman
tel. 0610418115
WFDrenthe@gmail.com

In deze Nieuwsbrief	blz.
Van de redactie	1
Uit het WFD bestuur	2
In memoriam Jan van Ginkel	7
Groene maatjesproject: terugblik en vervolg	9
Nieuws van het Validatiefront	10
Wilde rozen in Noord-Drenthe in 2020-2023	11
Attentielijst bedreigde wilde bomen en struiken in Drenthe	17
Bentepollen: een selectie uit bijzondere plantenvondsten in Drenthe in 2023	26
Excursieprogramma 2024	30
Reservering HNS-hokken 2024	31
WFD-bijeenkomst	33

Van de redactie

Els Heijman en Ben Hoentjen

Allereerst willen we iedereen een heel goed en vooral gezond nieuwjaar toewensen. Een jaar met hopelijk weer veel gelegenheid om erop uit te gaan. Omdat we nog steeds druk bezig zijn met het jubileumboek, waarover meer in Uit het WFD-bestuur, is het aantal artikelen naast de vaste onderdelen en rubrieken ook dit keer, noodgedwongen, nog wat beperkt.

Carleen de Graaf maakte een op Drenthe toegesneden verkorte versie van de in september 2023 verschenen Attentielijst bedreigde wilde bomen en struiken. Daarop staan ook de rozensoorten waarnaar Guus de Vries vanaf 2020 tot en met dit jaar in Noord-Drenthe op zoek is geweest. In het artikel over het Groene-Maatjes project vertelt een aantal enthousiaste deelnemers over wat ze ervan hebben opgestoken. Tevens vind je hier informatie over het vervolg in 2024 en hoe je je daarvoor kunt aanmelden.

Ook staan we stil bij het overlijden van Jan van Ginkel. Jan was medeoprichter van de WFD in 1982 en tot en met 2015 bestuurslid.

Naast vaste rubrieken als Bentepollen en Nieuws van het Validatiefront, kom je natuurlijk ook het excursieprogramma voor 2024 tegen. De data kunnen alvast in de agenda, meer info over startplaatsen volgt later in het seizoen. En we gaan natuurlijk weer een WFD-dag houden. Deze staat gepland op zaterdag 24 februari 2024. Het voorlopige programma is beschikbaar en je kunt je ook al opgeven. Graag zelfs!

Rest ons nog schrijvers en fotografen heel hartelijk te bedanken voor hun bijdrage aan deze nieuwsbrief, Carleen de Graaf voor de redactionele ondersteuning en niet in het minst Bert Blok voor de opmaak van al die onderdelen.

Graag tot ziens op de WFD-dag en op een of meer van onze excursies en alvast een mooi veldseizoen toegewenst!

Verzamelen op de brink in Gasteren voorafgaand aan de excursie, 12 augustus 2023 (Foto: Luciënne Japchen).

Uit het WFD bestuur

Els Heijman en Ben Hoentjen

Gelukkig konden we in februari van het nu voorbijge jaar weer de gebruikelijke start van het veldseizoen met elkaar vieren op de WFD-dag in Zuidlaren. Deze weer goed bezochte dag stond ook in het teken van het vanwege corona uitgestelde 40-jarig jubileum van de WFD. Ter gelegenheid daarvan konden we eindelijk Eef Arnolds de hem al jaren toegedachte Drentse floraprijs laten uitreiken door Eddy Weeda. Op onze website kun je [dit bijzondere moment](#) nog een keer bekijken.

Eddy Weeda toont de oorkonde behorend bij de Drentse Floraprijs 2023 die Eef Arnolds zojuist uit zijn handen heeft ontvangen (Foto: Bert Blok).

Eef wist toen niet, dat hem in juni nog een, zeer eervolle prijs te beurt zou vallen, en ook nog uit handen van Hare majesteit prinses Beatrix in het koninklijk paleis op de Dam in Amsterdam. De voordracht om Eef de Zilveren Anjer toe te kennen heeft het WFD-bestuur van harte ondersteund.

Het revers van Eefs colbertje stribbelde wat tegen, maar de Zilveren Anjer zit erop (Foto: Geert de Vries).

Daarmee was de oogst aan bijzondere uitreikingen in 2023 nog niet compleet want op 16 december mochten we getuige zijn van de benoeming van Joop Verburg tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Joop ontving deze eervolle onderscheiding in de eerste plaats vanwege zijn jarenlange inzet voor de Natuurvereniging Zuidwolde, waarvan hij 27 jaar voorzitter is. Maar ook door zijn bevlogen inzet, al meer dan 20 jaar, voor de Werkgroep Florakartering Drenthe in bestuur en als kundig florist, voor de Vlinderwerkgroep Drenthe, de Paddenstoelenwerkgroep Drenthe en zijn betrokkenheid bij het muziekonderwijs in Zuidwolde heeft hij dit koninklijke lintje meer dan verdiend. We zijn blij hiervoor ook een duit in het zakje te hebben mogen doen.

Ridder Joop omringd door enkele WFD-bestuursleden (Foto: Stefan Pronk).

Weer grote opkomst bij de excursies

Het was een bijzonder veldseizoen, dat begon met een heel nat en somber voorjaar, gevolgd door bijna twee maanden droge en soms heel warme dagen. Net toen bij iedereen de troosteloze beelden van verdroogde bermen en vennen in 2018, '19 en '20 weer begonnen te spoken, werd het tot in diep in de herfst weer heel nat. Ongeacht de verwachte weersomstandigheden was de

opkomst bij de vijf excursies weer ongekend hoog, meestal wel 25 deelnemers, maar op de afsluitende stadsplantenexcursie in Meppel, 16 september, zelfs meer dan 30! Een luxe waar menig ander FLORON-district jaloers op is. Van elke excursie staat een [foto-impressie op de WFD-website](#) en op Verspreidingsatlas vind je alle streeplijsten van de excursies.

Zelfs tijdens de uren durende passage van een regenfront, direct na het vertrek uit Gasteren op 12 augustus, werd enthousiast gezocht naar Donkergroene basterdwederik. Gelukkig scheen de zon bij het samen bekijken van bijzondere vondsten (Foto: Marijke Meijer Drees).

Op pad voor Stengelloze sleutelbloem en Zwartblauwe rapunzel

Eind maart hebben Annie Vos, Els Heijman, Sheila Luijten en Gerard Oostermeijer (Scienc4Nature), Harry Offringa en Amanda Lijnema (SBB) weer een ronde gemaakt langs alle oorspronkelijke en de introductielocaties van de Stengelloze sleutelbloem, waar na uitzaai planten tot bloei zijn gekomen. Op de meeste plekken gaat het nog steeds goed.

Op 26 mei hebben Ton en Hanny Schoenmaker weer de grote populaties Zwartblauwe rapunzel rond Oudemolen bezocht om het aantal planten en bloeiwijzen te tellen. Op een aantal plekken stonden de rapunzels er heel goed bij, op enkele andere lijkt het voortbestaan aan een zijden draad te hangen. Dat geldt ook voor de versterkingspopulatie bij Loon, waar in 2022 geen enkele plant werd teruggevonden. Eind mei 2023 stonden er toch weer twee polletjes met elk één bloeistengel.

Bij veldwerk voor de herintroductie van Kleine schorseneer is de WFD ook dit jaar niet betrokken geweest.

Succesvol eerste Groene maatjes-project

Dankzij de toegekende Groene Anjerprijs 2022 kon het eerste Groene maatjes-project van start, waarover elders meer in deze nieuwsbrief.

Het was niet echt lekker voorjaarsweer tijdens het primularondje op 29 maart 2023 (Foto: Sheila Luijten).

Drents Bermberaad/project Bermscouts

Gelukkig is in juni de draad van het Drents Bermberaad weer opgepakt met een bijeenkomst in Meppel. Daarbij bleken, na de coronaperiode, nogal wat nieuwe vertegenwoordigers van gemeenten en waterschappen voor het eerst kennis te maken met dit provinciale initiatief als uitvoering van de unaniem aangenomen 'boerenlandvlinder'-motie door provinciale staten in 2017. Behalve uitwisseling van kennis en ideeën hoe verder, konden de deelnemers ook oefenen met de nectar-index-methode in een door de droogte knisperende ecologisch beheerde groenstrook.

Oefenen met de nectar-index in een grotendeels tot hooi verdroogde vegetatie op een ecologisch beheerde groenstrook in Meppel tijdens het Drents bermberaad op 14 juni (Foto: Hans Dekker).

In oktober was het Bermberaad te gast bij de gemeente Hoogeveen, een van de Drentse gemeenten die het verst zijn met het ecologisch beheren van de openbare ruimte en bermen. In het kader van het project Berm Scouts helpen FLORON en Landschapsbeheer Drenthe verschillende gemeenten bij het opstellen van een ecologisch bermbeheerplan. De WFD is hier niet direct bij betrokken. Verschillende WFD-vrijwilligers hebben in 2023 wel weer [nectar-index](#) opnamen gemaakt, deels van eerder opgenomen trajecten.

40 jaar WFD en het jubileumboek

In ons optimisme hadden we gehoopt dat de WFD-dag in februari de opmaat zou zijn voor de eigenlijke viering van ons 40-jarig bestaan met de presentatie van het jubileumboek, eind 2023. In de loop van het jaar werd duidelijk dat we dat niet gingen halen. Op de WFD-dag, 24 februari 2024 hebben we hopelijk beter zicht op wanneer het boek klaar is.

In elk geval zijn we heel blij met de hulp van Carleen de Graaf. Zij heeft ondertussen al verschillende teksten gemaakt en helpt ook mee bij het redigeren. Met haar vlotte schrijfstijl en kritische redactionele blik levert ze een positieve bijdrage aan het eindresultaat. Daarnaast hielp ze ook mee aan de redactie van deze nieuwsbrief.

Veranderingen in het bestuur

Tijdens onze jaarlijkse bestuursvergadering in oktober, dit keer bij Guido Lek in Donderen, heeft Annie Vos laten weten zich niet meer beschikbaar te stellen voor een volgende periode. Als DC-teamlid voor het FLORON-district Groningen wil ze hieraan vooral haar energie en beschikbare tijd besteden. Annie maakte sinds 2007 deel uit van het WFD-bestuur en voor haar toegewijde inzet en betrokkenheid al die jaren, zijn we haar heel dankbaar. Voor 'haar' Stengelloze sleutelbloemen en Bosgeelsterren en de WFD-excursies komt ze vast nog graag naar Drenthe. Diezelfde vergadering heeft Guido aangegeven dat hij liever buiten het bestuur meedoet aan WFD-activiteiten, zoals zijn Groene maatjes-project. Ook is hij tot de conclusie gekomen dat het FLORON -DC-schap niet echt bij hem past. Voorlopig vormen Els Heijman en Ben Hoentjen het DC-team voor Drenthe.

Ook voor 2023 weer een provinciale subsidie

Half juni liet de provincie Drenthe ons weten dat we ook voor 2023 weer € 1000 krijgen als waardering voor onze activiteiten. Met deze zeer welkome bijdrage kunnen we een belangrijk deel van de kosten van de WFD-dag betalen. Net als voorgaande jaren verzorgde Martin Stolp de gezamenlijke aanvraag van de WFD, de Vlinderwerkgroep Drenthe en de Paddenstoelenwerkgroep Drenthe. Met deze financiële ondersteuning zijn we uiteraard heel blij!

In memoriam Jan van Ginkel

Ben Hoentjen

Als deze nieuwsbrief verschijnt is het alweer ruim een half jaar geleden dat Jan van Ginkel overleed. Geboren in Veenendaal op de flanken van de Utrechtse heuvelrug, maar wie met hem in gesprek raakte zou denken dat zijn wieg in Drenthe stond. Opgeleid als leraar aardrijkskunde en biologie ging hij in 1982 aan de slag als cursusleider en later directeur van het, zoals we het toen nog noemden, Veldstudiecentrum in Orvelte en raakte verknocht aan de Drentse natuur, het landschap en haar cultuurhistorie.

Die grote betrokkenheid bij d' oude landschap en alles wat daarin leeft, herinneren velen zich vast nog toen Jan, vaak als alter ego Waggel Jan, samen met Jan Grotenhuis en wijlen Jan Tuttel 'op de bres sprong voor de Jeneverbes'. De daaruit voortgekomen Jeneverbesbrigades helpen op verschillende heideterreinen in Drenthe nog steeds om de Waggelbossies in de benen te houden. Die rol van Waggel Jan was Jan van Ginkel op het lijf geschreven. Hij was een rasverteller die graag zijn grote kennis over planten, vogels en andere bewoners van het Drentse landschap deelde. Daarbij kon hij ook van alles kwijt over wat hij wist over hun betekenis voor de Drenten in vroegere tijden.

(Foto: Annelies van Ginkel).

Van wat hij wist en op zijn vele tochten door Drenthe, vaak samen met partner Mieke en kinderen, tegenkwam schreef hij ook graag, in verhalen en in gedichten. Zijn boek 'Jeneverbes, Natuur en cultuurhistorie in verhalen, gedichten en beelden' verschenen in 2007 met foto's van hemzelf, is daar een boeiend voorbeeld van. Jan stond in 1982 aan de wieg van de WFD en was, als medeoprichter, een van de eerste bestuursleden van de Stichting die de werkgroep in 1984 officieel werd. Na het verschijnen van de Atlas van de Drentse Flora, eind 1999, was hij penningmeester tot 2005. Dankzij zijn bemiddeling konden we voor de eerste WFD-dagen in het Veldstudiecentrum terecht. Daar reikte hij, in de hoedanigheid van Waggel Jan, in februari 2007 voor de eerste keer de Drentse floraprijs uit aan Ali Edelenbosch, toen aftredend gedeputeerde voor natuur en landschap in de provincie Drenthe. Tot aan zijn vertrek uit het WFD-bestuur in 2015 bracht hij zijn waardevolle kennis en ervaring in tijdens onze enige jaarlijkse vergadering, waarin de plannen en ideeën voor het volgende veldseizoen in de steigers worden gezet. De laatste keren was de gezellige huiskamer in hun mooie boerderij aan het Oranjekanaal steeds de inspirerende plek van samenkomst. Al stond de Jeneverbes jaren centraal, in zijn in 2016 verschenen boek 'Blij met Bomen, Drenthe, boom & struik in landschap en gebruik', heeft hij zijn ook brede kennis van de Drentse plantenwereld met eigen beelden aanstekelijk verwoord.

Met zijn veel te vroege overlijden is Drenthe een, nu meer dan nodige, bevlogen en inspirerende ambassadeur voor natuur en het cultuurlandschap kwijt geraakt. Zijn verhalen kunnen we niet

meer horen, maar dankzij zijn boek 'Snuustern' uit 2020 kunnen we nog aan zijn hand in Drenthe's natuur en cultuur struun'n. Of hem op de fiets volgen in 'Kruistocht door Drenthe', uitgekomen in 2021, met de prachtige houtsneden in kleur van Siemen Dijkstra. Ook is het de moeite waard om af en toe zijn dichtbundel 'Momentje alstublieft' (2019) te pakken en hier en daar één van zijn veelal korte gedichten, vaak in de vorm van een haiku, tot je door te laten dringen. Als laatste heeft Jan ook voor ons jubileumboek nog een bijdrage over de Jeneverbes kunnen leveren, waarvoor we hem heel dankbaar zijn.

Zo bladeren en lezen in Jans rijke nalatenschap is een troostrijke manier om de herinnering aan deze bijzondere 'Drent' levend te houden.

Met dank aan Mieke voor het meelesen en opzoeken van de foto's en het gedicht.

Florakartering:
het afvinken van verlies
en van verwachting.
Accountants tussen hoop
en vrees strepen sterk bevlogen.

Uit: Momentje alstublieft, 2019

Op het Mantingerzand, januari 2019 (Foto: Janneke van Ginkel).

Groene maatjesproject: terugblik en vervolg

Els Heijman

In september 2022 kende het Cultuurfonds Drenthe de WFD de Drentse Groene Anjerprijs toe. 'Het begin van iets moois' stond er op de plaquette die we in ontvangst mochten nemen.

Dat bleek al gauw, want in 2023 hebben we een vliegende start kunnen maken met het Groene maatjesproject. Het doel hiervan is jonge én nieuwe vrijwilligers enthousiast te maken voor het inventariseren van de Drentse flora om zo bij te dragen aan behoud en bescherming van onze wilde planten. Daarnaast proberen we ook de wat meer ervaren plantenliefhebbers over de streep te trekken.

Maar liefst 13 belangstellenden hebben meegedaan aan het Groene maatjesproject, waaronder 10 biologiestudenten of recent afgestudeerden van de Rijksuniversiteit Groningen. Het belangrijkste onderdeel van het Groene maatjesproject is het opdoen van veldervaring door samen met ervaren WFD-floristen op pad te gaan. Ook het volgen van de digitale basiscursus Flora van FLORON maakt onderdeel uit van het project.

Voor de groep biologiestudenten zijn in het voorjaar zes avondbijeenkomsten georganiseerd waarop ze samen met twee ervaren floristen op pad zijn gegaan. Een parkeerterrein in Haren met verwaarloosde groenstroken bleek om te starten een fantastisch gevarieerd biotoop te zijn. Er was zoveel te zien dat de groep bijna geen meters maakte op die eerste bijeenkomsten! Met de Heukels' in de hand werd de voorjaarsflora onder de loep genomen. Aandachtig kijken naar veldkenmerken en dat steeds weer herhalen bleek ook nu weer een gouden formule. De verbazing over het grote aantal soorten, zelfs in een bebouwde omgeving en het enthousiasme van de deelnemers waren voor de begeleiders erg leuk om te ervaren. Een tweetal reacties van de deelnemers:

'Ik heb genoten van het Groene Maatjes project en de FLORON cursus en heb van beide veel geleerd. Ik heb veel soorten en kenmerken geleerd en met de Heukels leren determineren. De avondexcursies hielpen daarbij doordat Guido en Els soorten en kenmerken lieten zien die me anders niet waren opgevallen. Daarnaast waren de excursies ook heel leuk! Zodra er meer info bekend is over het Groene Maatjes project van volgend jaar ga ik dat zeker doorsturen naar mijn studiegenoten. En ik hoop dat ik volgend jaar weer mee kan met WFD excursies.'

'Het was heel erg leuk en ik heb er veel van opgestoken. En ook erg nuttig voor later als ik ecologie wil gaan studeren. De excursies zijn zeer leerzaam, zelf vind ik het altijd makkelijker om planten buiten te leren in plaats van via een presentatie. Ik denk dat het erg fijn zou zijn voor studiegenoten als jullie deze cursus weer opnieuw aanbieden aan studenten die de Major Ecology & Evolution volgen in de Bachelor Biologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Zelf heb ik er veel aan gehad en vond ik het ook erg leuk om te volgen!'

Naast studenten hebben nog drie plantenliefhebbers meegedaan aan het Groene maatjesproject. Zij brachten al redelijk wat veldervaring mee, maar om hun kennis nog verder te verdiepen volgden ook zij de basiscursus Flora en gingen ze in Noord- en Midden-Drenthe diverse keren afzonderlijk op stap met een WFD-florist om uitgebreid naar plantenfamilies en diverse soorten in het veld te kijken. Erg leuk en leerzaam voor allemaal!

Het Groene maatjesproject gaat door in 2024

Ook in 2024 nemen we je graag weer mee het veld in!

Lijkt het je leuk om een bijdrage te leveren aan het inventariseren van de wilde flora in Drenthe? En/of wil je je (nu of in de nabije toekomst) inzetten voor het werk van de WFD, wij bieden je het volgende aan:

Volg het komend seizoen [de basiscursus Flora](#) van FLORON (van 22 maart tot 5 juli) en start dit jaar nog met het inventariseren van een gebied onder begeleiding van en samen met een ervaren WFD-florist. Bij voldoende enthousiasme en inzet zal de WFD naast de begeleiding ook de kosten van de basiscursus Flora voor haar rekening nemen. Wil je in aanmerking komen of heb je iemand op het oog die mogelijk belangstelling heeft, laat het ons weten met een bericht naar wfdrenthe@gmail.com. We sturen je dan de informatie over de verdere voorwaarden en aanpak toe.

Voorlopig is er ruimte voor vijf deelnemers, maar bij meer aanmeldingen gaan we zeker op zoek naar meer begeleiders. Tijdens de WFD-dag, op 24 februari, hoor je meer over de veldervaringen van afgelopen jaar en het vervolg van het Groene maatjesproject in 2024.

Nieuws van het Validatiefront

Els Heijman en Ben Hoentjen

Het veldseizoen van 2023 ligt ondertussen alweer ver achter ons. Hopelijk heb je weer veel leuke waarnemingen gedaan en staan deze inmiddels op Verspreidingsatlas. Mocht dat nog niet het geval zijn, laadt je waarnemingslijsten die nog op de VERA-app staan dan nog gauw even op.

Een laatste controle

Heb jij de laatste controle van je waarnemingslijsten al uitgevoerd?

Voordat je een lijst oplaadt vanuit de VERA-app is het handig om deze nog even te checken op invoerfouten. Maar ook aan het eind van het seizoen is het verstandig (en leuk) om al je lijsten nog eens te controleren. Het gaat dan met name om waarnemingen die niet zijn afgevinkt, dat wil zeggen niet automatisch goedgekeurd. Hoe je dat doet en meer achtergrondinfo over de VERA-app en Verspreidingsatlas vind je [hier](#).

Nieuw in de VERA-app: beeldherkenning en radar

Een handige nieuwe toevoeging aan de VERA-app is dat je nu in het veld tijdens invoer ook beeldherkenning van Plantnet kunt gebruiken. Klik op "waarneming toevoegen" en maak als eerste stap een foto (dus vóór het invullen van de soortnaam!). Na het opslaan van de foto wordt gevraagd of je beeldherkenning wilt gebruiken. Controleer de door Plantnet voorgestelde determinatie altijd met behulp van de kenmerken zoals vermeld in de Heukels' Flora, ook als deze meer dan 90% zekerheid aangeeft - ook beeldherkenningsapps maken fouten. Zo houden we de ingevoerde gegevens zo betrouwbaar mogelijk.

Reuzenberenklauw, een fotogenieke, maar invasieve exoot (Foto: Willem Braam).

Het in een zo vroeg mogelijk stadium vastleggen van groeiplaatsen van invasieve planten helpt gemeenten en terreinbeheerders bij de bestrijding van invasieve soorten.

Via de VERA-app kun je tegenwoordig handig in het veld checken of een vindplaats van een invasieve plantensoort al bekend is. Ga naar het hoofdmenu en kies **Radar**. Je krijgt een kaart te zien met blauwe stippen van recente waarnemingen van exoten, waaronder ook Reuzenbalsemien, Japanse duizendknoop, Watercrassula etc. Een blauwe stip geeft informatie over de soort en datum van de waarneming. Is het geen recente vondst, voer de soort dan **opnieuw** in. Geen blauwe stip betekent een nieuwe vindplaats van een exoot.

Wilde rozen in Noord-Drenthe in 2020-2023

Guus de Vries (guus.f.devries@outlook.com)

Met uitzondering van Hondсроos zijn wilde rozensoorten in Drenthe spaarzaam vertegenwoordigd.¹
^{2 3} In 'De wilde rozen van Nederland' wordt bij de beste rozengebieden in Nederland slechts één gebied in Drenthe genoemd, namelijk het potkleigebied bij Roden.² De meeste soorten mijden namelijk arme zure zandgronden en natte veengronden.^{2 3} Na het verschijnen van Heukels' Flora van Nederland in 2020, waarin voor het eerst een overzichtelijke determineersleutel voor wilde rozen is opgenomen,³ ben ik wat beter gaan letten op deze groep.

Uitvoering

De meeste van mijn waarnemingen heb ik laat in het jaar uitgevoerd, namelijk van augustus tot half december aangezien rozenstruiken dan door de 'signaalkleuren' van de rijpe bottels gemakkelijk(er) te ontdekken zijn in de ondergroei van bossen, bosranden, houtsingels of in dicht struweel van bramen. Bovendien beginnen veel loofbomen en struiken langzaam hun bladeren te verliezen waardoor ze nog beter in het oog springen.

Een ander bijkomend voordeel is dat rijpe bottels twee belangrijke kenmerken hebben om de soort te kunnen bepalen. Het eerste is de stand van de kelkbladen: afgevallen voor de rijping, sterk teruggeslagen, teruggeslagen, afstaand, licht of steil opgericht. Het tweede kenmerk is de afmeting van het stijlkanaal op het nauwste deel.^{2 3} Bij het opmeten ervan kan het om kleine verschillen gaan zoals bij de Hondсроos-groep: 0,4-0,9 mm, bij Hondсроos s.s. of Beklierde hondсроos; 0,8-1,2 mm, bij Schijnheggenroos of Schijnhondсроos en 1,2-2,5 mm bij Kale struweelroos of Behaarde struweelroos (Figuur 1).

Figuur 1: Breedtes van het stijlkanaal. Bij (links) Hondсроos s.s. 0,4-0,9 mm, Langelo 17-11-2023. Bij (midden) Schijnheggenroos 0,8-1,2 mm, Groningen – Selwerderdiepje 24-10-2023. Bij (rechts) Kale struweelroos 1,2-2,5 mm, Zuidhorn – Uiterdijk 3-8-2023.

Daarnaast is van betekenis de beharing (kaal of behaard, geen of wel klierharen) op stengels, bladeren en/of bottels (Figuur 2).

Figuur 2: Kenmerken bij bladspil en blaadjes. Bij Hondstroos x Beklierde hondstroos (links) kaal met klierharen, Donderen - Eelderdiep 11-11-2023. Bij Heggenroos (midden) behaard, Roden - Maatlanden 7-11-22. Bij Beklierde heggenroos (rechts) behaard met klierharen, Drouwenerzand - Bosgebied 14-6-2023.

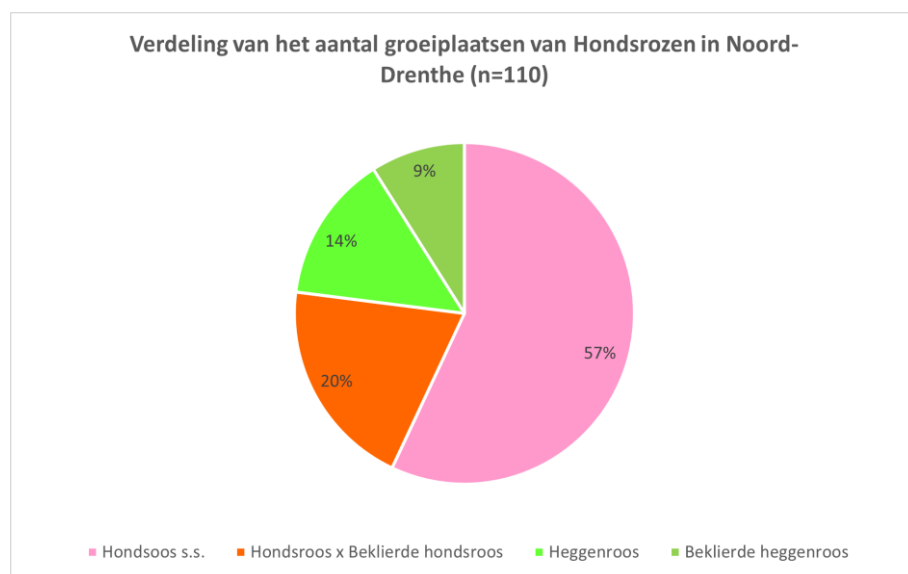
Met andere woorden: de naam van een rozenstruik kan alleen bepaald worden als zowel bladeren als bottels aanwezig zijn. Vanaf half november hebben veel rozenstruiken een deel van hun bladeren verloren en nog wat later zijn veel bottels overrijp en week, waardoor het maken van een overlangse doorsnede niet meer tot de mogelijkheden behoort.

Het gebied dat ik heb onderzocht betrof de omgeving van Nietap, Leutingewolde, Foxwolde, Roden, Nieuw-Roden, Eelde, Yde, Lieveren, Langelo, Donderen, Vries, Zuidlaren, Schipborg, Anloo, Annen, Drouwen, Anderen, Grolloo, Amen en Ekehaar. Al mijn waarnemingen zijn vervaagd ingevoerd in www.waarneming.nl en goedgekeurd.

Resultaten

Aantallen

In totaal zijn vijf wilde rozensoorten op ruim 100 groeiplaatsen waargenomen. De meeste behoren tot de Hondstroos-groep en stonden op 110 plaatsen; één soort maakte deel uit van de Egelantierroos-groep en is op vijf locaties aangetroffen. Van de Hondstroos-groep was verreweg het meest algemeen Hondstroos s.s., daarna de hybride Hondstroos x Beklierde hondstroos, vervolgens Heggenroos, terwijl Beklierde heggenroos het minst talrijk was (Figuur 3).

Figuur 3: Procentuele verdeling van het aantal vindplaatsen van Hondstroos in Noord-Drenthe van 2020 tot 2024.

Buiten genoemde Hondсроzen is nog een vertegenwoordiger van de Egelantierrozen-groep aangetroffen, namelijk Schijnegelantier. Ik heb echter vergeefs naar Egelantier gezocht. Ca 30 jaar geleden is hiervan 'een kleine concentratie vindplaatsen langs het Anloërdiepje en het Oudemolensche Diep bij Gasteren vastgesteld. Hier zou Egelantier op enkele plaatsen oorspronkelijk wild kunnen zijn'.¹

Wel vond ik ten zuiden van Anloo in een houtwal langs het Anloërdiepje een groepje van drie Schijnegelantiers. Overigens is Egelantier op veel plaatsen in Nederland veel minder algemeen dan Schijnegelantier, precies omgekeerd als in Heukels' Flora staat vermeld.³ Een uitgesproken voorbeeld daarvan in Noord-Nederland is het Lauwersmeergebied.

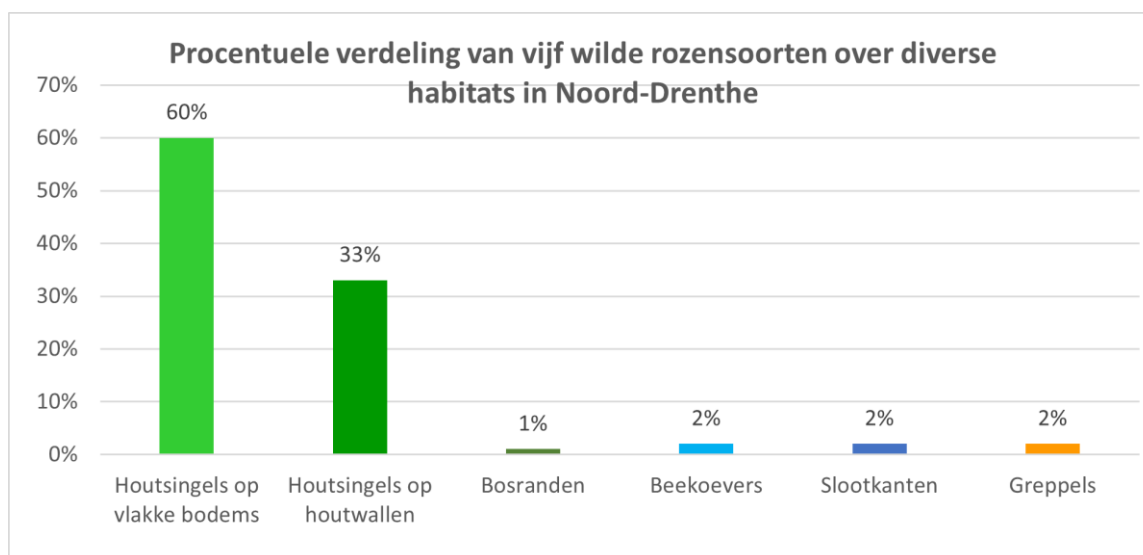
In dit verband is het opmerkelijk dat ik half december 2022 een ontdekking deed van de zeer zeldzame hybride Hondсроos x Egelantier, in een houtsingel bij Assen – Diepstroeten, zie [Hondсроos x Egelantier - Rosa x nitidula \(R. canina x R. rubiginosa\) - Waarneming.nl](#). De plant werd herkend door één van de rozenspecialisten werkzaam bij die site. Sindsdien heb ik deze soort nog drie keer in het Groningse deel van het Lauwersmeer kunnen opsporen.

Tenslotte heb ik in 2023 ten noorden van Langelo intensief gezocht naar Kale struweelroos waar bijna 30 jaar geleden een exemplaar 'op een bepaalde plek' gezien zou zijn.¹ Ook deze zoektocht leverde helaas niets op.

In dit overzicht zijn aangeplante en/of verwilderde soorten bewust buiten beschouwing gelaten zoals Veelbloemige roos, Rimpelroos en Virginische roos. Van de laatste soort heb ik in Noord-Drenthe zelfs geen vestigingsplaatsen kunnen ontdekken.

Habitats

De vier soorten Hondсроzen als ook de Schijnegelantiers stonden in soortgelijke habitats. Verreweg het meest favoriet waren houtsingels gelegen op vlakke bodems (drie vijfde deel), gevolgd door houtwallen, samen goed voor ruim 90% van de groeiplaatsen. De overige vestigingsplaatsen zoals bosranden, beekoevers, slootkanten en greppels waren in het onderzochte gebied van marginale betekenis (Figuur 4).

Figuur 4: Procentuele verdeling van vijf wilde rozensoorten (n=115) over zes verschillende habitats in Noord-Drenthe in de periode 2020-2023.

In (blauw)graslanden en bossen heb ik geen groeiplaatsen van wilde rozen kunnen vinden.

Verspreiding

Opvallend was dat op de meeste groeiplaatsen sprake was van één, hooguit twee en incidenteel drie rozenstruiken van dezelfde soort. Een uitzondering daarop vormde een concentratie van 10 Hondсроos s.s. in een ca 60 meter lange houtsingel ter hoogte van Roden, die haaks op het Lieveversche Diep stond (tabel 1).

Rozensoort	Aantal planten	Plaats	Habitat	Jaar
Schijnegelantier	5	De Punt	Houtsingel	Nov. 2023
Hondsroos s.s.	5	Anderen – Holtstukken	Houtwal	Nov. 2022
Hondsroos s.s.	10	Roden – Buitengebied Oost	Houtsingel	Nov. 2023
Hondsroos x Beklierde hondsroos	6	Donderen – Eelderdiep	Houtsingel	Nov. 2023
Heggenroos	8	Grolloo – Westerveld	Houtsingel	Sep. 2023

Tabel 1: In Noord-Drenthe waren groeiplaatsen met hoge concentraties wilde rozen (met meer dan 3 exemplaren), eerder uitzondering dan regel.

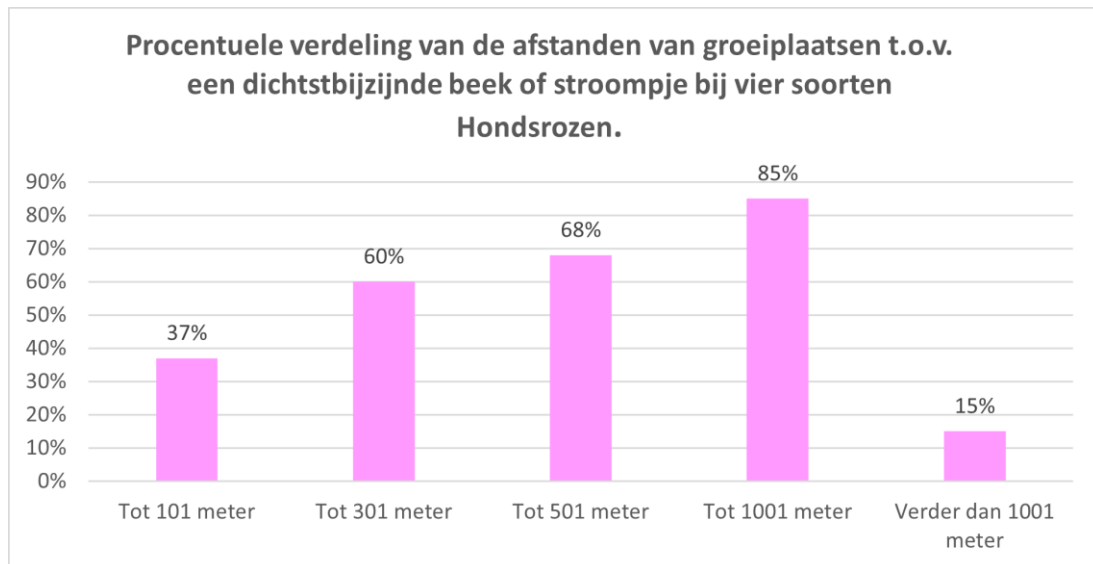
Verheugend was dat vrijwel alle door mij gevonden groeiplaatsen zich in 'beschermde' (natuur)-gebieden bevonden en daarmee gevrijwaard leken van menselijke ingrepen of bedreigingen. Toch bleek dit helaas niet altijd het geval. Zo was een aantal Heggenroos nov. 2022 in de berm langs de Toutenburgsingel bij Nietap – Natuurschoon met bosmaaiers 'met de grond gelijkgemaakt' en ook nov. 2023 was het daar in de buurt weer volop 'raak'.

Nawoord

In de Atlas van de Drentse Flora wordt een onderzoek van Rövekamp en Maes (1995)⁶ naar wilde rozen in Drenthe aangehaald waarin vier soorten behorend tot de Hondсроos-groep als inheems worden opgevat: 'Beklierde hondsroos (35% van hun opnamen), Hondsroos s.s. (31%), Heggenroos (12%) en Beklierde heggenroos (12%)'.¹ Waarschijnlijk wordt met deze Beklierde hondsroos bedoeld Hondsroos x Beklierde hondsroos, aangezien Beklierde hondsroos overal in Nederland als zeer zeldzaam te boek staat.^{3 4} In ieder geval is bij hen het aandeel Hondsroos s.s. (31%) bijna twee keer lager dan bij mij (57%) terwijl dat van Heggenroos (12%) en Beklierde heggenroos (12%) wél in overeenstemming is met mijn gegevens, respectievelijk 14% en 9%. De minst algemene daarvan, Beklierde heggenroos is behalve in het potkleigebied bij Nietap en Terheijl ook op negen andere locaties aangetroffen, ver daarbuiten onder meer op het Drouwenerzand, bij Grolloo, Vries, Langelo, Amen, steeds in houtsingels. Deze soort is in Noord-Drenthe een vrij zeldzame⁴ verschijning. Het meest zeldzaam is Schijnegelantier met vijf groeiplaatsen.

Volgens De Atlas van de Drentse Flora zou het verspreidingspatroon van de natuurlijke vindplaatsen van Hondsroos vooral langs de randen van de beekdalen hebben gelegen. Door het vele gebruik in landschappelijke beplantingen zou het oorspronkelijk beeld echter ernstig vertroebeld zijn.¹ Aangezien ik mijn waarnemingen in het buitengebied heb gedaan, ben ik voor de vier soorten Hondсроos nagagaan hoe groot de afstand van hun groeiplaats was tot een dichtstbijzijnde beek of stroompje (figuur 5).

De figuur laat zien dat het merendeel van de Hondсроos, namelijk drie vijfde van alle groeiplaatsen, zich in de nabijheid van een beek of stroompje bevond (tot 301 meter), terwijl ruim een derde deel op nog kortere afstand (minder dan 101 meter) daarvan is aangetroffen. De maximale breedte van een stroomdal bedraagt ca 300 meter. Een dergelijk verspreidingspatroon was zeer goed zichtbaar bij alle groeiplaatsen langs het Anloërdiepje ten zuiden van Anloo: vijf in houtsingels en 14 op houtwallen. Bovenstaande gegevens lijken dan ook de veronderstelling te bevestigen van de natuurlijke verspreiding langs de randen van de beekdalen en de verstoring daarvan door aanplant in het landschap.¹

Figuur 5: Vier soorten Hondsrozen (n=110) in het buitengebied van Noord-Drenthe in de periode 2020-2023. Procentuele verdeling van de afstanden van de groeiplaatsen ten opzichte van een dichtstbijzijnde beek of stroompje.

Rozen zijn lichtminnende pioniers die een warme zonnige standplaats prefereren. Hun optimum in de successie ligt namelijk tussen de struweelvormingsfase van graslanden en de beginfase van bosvorming.² De houtsingels en houtwallen in mijn onderzoeksgebied beantwoorden hier kennelijk aan. Beide worden gekenmerkt door voedselrijke bodems die droog tot vochthoudend kunnen zijn. Wat betreft dit laatste: zowel houtsingels als houtwallen worden vaak omgeven door greppels. Bij houtwallen staan veel Hondsrozen nogal eens aan de voet ervan vlak boven de greppel of ondiepe sloot zoals fraai te zien was bij het Anloërdiepje.

Als in een terrein de successie te ver vordert richting bosvorming, gaan de meeste wilde rozen de concurrentie om licht verliezen en verdwijnen tenslotte.¹ Zoals eerder gezegd, vond ik zelf geen enkele roos in een bos, terwijl vrijwel alle groeiplaatsen in houtsingels en op houtwallen aan de randen waren gelegen en niet erin (figuur 6).

Figuur 6: Wilde rozen aan de rand van een houtsingel. Links: Hondsroos s.s., Gasteren – Buitengebied Oost 07-12-2023. Rechts: Beklierde heggenroos, Nietap – Natuurschoon 29-11-2023.

Intensieve begrazing of dito maaibeheer wordt door wilde rozen niet verdragen.² Ik heb dan ook geen rozen aangetroffen in begraasd (blauw)grasland, maar wel in aangrenzende houtsingels veilig achter een omheining. Voorbeelden daarvan waren ondermeer te zien langs het Peizerdiep (Roden), Oostervoortse Diep (Langelo), Scheebroekerloopje (Anderen).

Conclusies

1. In Noord-Drenthe komen relatief weinig wilde rozensoorten voor: het meest algemeen is Hondсроos s.s., vervolgens Hondсроos x Beklierde hondсроos, daarna Heggenroos en Beklierde heggenroos. Het minst algemeen echter is Schijnegelantier.
2. Het lage aantal soorten wordt mede veroorzaakt door het ontbreken van kalkhoudende bodems.
3. Rijke groeiplaatsen met meer dan drie exemplaren van één soort waren eerder uitzondering dan regel.
4. Randen van houtsingels zijn als standplaats verreweg het meest favoriet. Behalve hun voedselrijke bodems voorzien ze rozen ook van voldoende zonlicht en warmte.
5. Het merendeel (drie vijfde) van de groeiplaatsen van Hondсроzen is gevonden in en langs de randen van beekdalen en langs stroompjes. Hoewel dit patroon samenvalt met de natuurlijke verspreiding, wordt dit in toenemende mate verstoord door aanplant elders in het landschap.
6. De meest soortenrijke beekdalen zijn het Anloërdiepje ten zuiden van Anloo met vijf en het Amerdiep bij Amen met vier verschillende wilde rozensoorten.
7. Een goed beheer van wilde rozen steekt nauw: het meest wenselijk is houtsingels matig te dunnen en om struiken heen te maaien.

Bronnen

1. Werkgroep Florakartering Drenthe, 1999: Atlas van de Drentse Flora. Schuyt en Co Uitgevers en Importeurs BV, Haarlem/Werkgroep Florakartering Drenthe p. 617- 619.
2. Bakker, P.A. , N.C.M. Maes & J.D. Kruijer, 2011: De wilde rozen (Rosa L.) van Nederland. Gorteria 35 (1 – 4): 1-173.
3. Duistermaat, H. , 2020: Heukels' Flora van Nederland, ed. 24. Noordhoff Uitgevers bv, Groningen/Utrecht, p. 381-385.
4. NDFF Verspreidingsatlas | Rosa tomentella - Beklierde heggenroos
5. Zoekresultaten - Waarneming.nl
6. Rövekamp, C.J.A. & N.C.M. Maes, 1995: Genetische kwaliteit inheemse bomen en struiken . Deelproject: Inventarisatie inheems genenmateriaal in Drenthe. Rapport IKC-Natuurbeheer nr W-77, Wageningen.

Oud exemplaar van Wegedoorn in het Amerholt (Foto: Carleen de Graaf).

Attentielijst bedreigde wilde bomen en struiken in Drenthe

Carleen de Graaf

Op 26 september 2023 is de Attentielijst bedreigde wilde bomen en struiken gepubliceerd. Het doel van deze lijst is aandacht vragen voor bedreigde en kwetsbare wilde inheemse bomen en struiken in Nederland en bewerkstelligen dat beheerders, overheden en groene organisaties zich gaan inzetten voor het behoud ervan. Op basis van informatie in de Kennisbank van het Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) – opgesteld door Lodewijk van Kemenade (bureau Wilde Bomen) en Bert Maes (Ecologisch Adviesbureau Maes) – hebben we voor deze nieuwsbrief een leesbare verkorte versie gemaakt. De attentielijst voor Drenthe is in zijn geheel opgenomen. Aan het eind van dit artikel staan tips hoe je kunt beoordelen of een boom of struik wild is.

Het verschil tussen inheems en autochtoon / wild

De meeste boom- en struiksoorten die inheems zijn in Nederland hebben een groot natuurlijk verspreidingsgebied in Europa. Binnen dit verspreidingsgebied komen grote genetische verschillen binnen de soort voor. Daarom worden inheemse soorten onderverdeeld in autochtone (oftewel wilde) en niet-autochtone (elders uit het verspreidingsgebied afkomstige) exemplaren. Wild zijn de bomen en struiken die hier na de laatste IJstijd op eigen kracht, dus zonder directe invloed van de mens, zijn beland. In toenemende mate leveren historisch, archeologisch of archeobotanisch onderzoek en genetisch (DNA-)onderzoek hiervoor belangrijke inzichten en bewijzen. Wilde bomen kunnen ook geplant zijn, maar dan wel met strikt lokaal autochtoon materiaal, dat afstamt van de oorspronkelijk populaties. Tot ca. 1850 was het gebruikelijk om uit lokaal verzameld materiaal plantgoed op te kweken. Omdat bomen beheerd als hakhout of knotboom een veel hogere leeftijd kunnen bereiken dan opgaande bomen, hebben oude traditionele bosbouwmethoden bijgedragen aan het behoud van wilde bomen en struiken.

Bomen die niet-autochtoon zijn hebben een andere, vaak onbekende herkomst en zijn buiten hun oorsprongsgebied aangeplant of verwilderd. Een boom of struik kan dus inheems zijn in Nederland en niet-autochtoon. Dit is het geval als het plantgoed van buiten Nederland komt en/of de boom buiten het natuurlijke verspreidingsgebied groeit.

Waardevol wild

Wilde bomen en struiken maken deel uit van ons groene erfgoed en vormen de basis van biodiversiteit in oude bossen, houtwallen, heggen en struwelen. Veel ervan hebben sinds de IJstijd meer dan dertienduizend jaar evolutie en genetische selectie achter de rug, waardoor ze zich goed hebben kunnen aanpassen aan de plaatselijke bodem en klimaatomstandigheden. Gedurende die lange periode is er een ingewikkeld samenlevingsweb met allerlei organismen ontstaan, die met de bomen en struiken zijn meegeëvolueerd.

Natuurlijk bos in Nederland is zeer schaars

In Nederland is nog slechts 3% van het totale aantal bomen en struiken van wilde oorsprong. Aangeplante bomen van een andere herkomst, houtteeltsoorten en invasieve exoten hebben de overhand – ook in oude bossen. Gangbare bomen en struiken in de handel zijn geselecteerd op door de mens gewaardeerde eigenschappen: bijvoorbeeld een rechte stam, sierlijk blad, een snelle groei of grote bloemen / vruchten. Bij deze selectie is een groot deel van de natuurlijke variatie en daarmee het aanpassingsvermogen verloren gegaan. 97% van de Nederlandse bossen bestaat uit zulke bomen.

Hoewel er de laatste jaren een toenemende aandacht is voor autochtone bomen en struiken, gaat de aanvoer uit andere contreien (bijvoorbeeld uit de Balkan en Zuid-Europa) nog onverminderd in grote aantallen voort. Ze worden massaal aangeplant als bosplantsoen, recreatiegroen, nieuwe houtwallen, wegbeplanting, erfbeplanting en ook bij natuurontwikkelings- en landschapsbeheerprojecten. Vooral bes- en botteldragers vormen daarbij nieuwe genenbronnen die een ernstige concurrentie kunnen betekenen voor de reeds schaarse wilde populaties.

In Nederland komen ongeveer honderd soorten inheemse bomen en struiken voor met wilde populaties. Naar schatting de helft hiervan is bedreigd en landelijk zijn er reeds vijf soorten waarvan de wilde exemplaren zijn uitgestorven. Dit proces van uitsterven is nog steeds aan de gang. Bovendien zijn veel lokale populaties (te) klein en daardoor bedreigd in hun voortbestaan. Door kennis te nemen van deze laatste groeiplaatsen en ze goed te beheren, kunnen we populaties wilde bomen en struiken in Nederland waarborgen en ruimte geven voor (spontane) verjonging. De groeiplaatsen zijn inzichtelijk gemaakt op de kaart Landschappelijk Groen Erfgoed van de RCE (vink in de linker kolom 'landschap met oude boskernen, houtwallen en heggen' aan).

Inheemse soorten met wilde populaties in Drenthe

Opmerkelijk is dat in Drenthe enkele wilde soorten vrijwel ontbreken. Dit zijn soorten die we in diverse provincies buiten Noord-Nederland veelal algemeen aantreffen, zoals Rode kornoelje, Winterlinde, Wintereik en Haagbeuk. Wintereik, Kale struweelroos en mogelijk ook Bosroos zijn recent in Drenthe uitgestorven. Enkele soorten als Gelderse roos, Gewone vogelkers, Wilde hazelaar, Heggenroos, Zwarte bes en Wilde kardinaalsmuts zijn niet bedreigd, maar steeds kwetsbaarder geworden door aanplant van niet-autochtoon plantgoed van deze soorten.

Attentielijst bedreigde wilde bomen en struiken voor Drenthe

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam
<i>Crataegus laevigata</i>	Tweestijlige meidoorn
<i>Crataegus x macrocarpa</i>	Grootvruchtige meidoorn
<i>Crataegus x subsphaerica</i>	Schijnkoraalmeidoorn
<i>Fagus sylvatica</i>	Beuk
<i>Juniperus communis</i>	Jeneverbes
<i>Malus sylvestris</i>	Wilde appel
<i>Pyrus pyraster</i>	Wilde peer
<i>Quercus petraea</i>	Wintereik
<i>Quercus x rosacea</i>	Basterdeik
<i>Rhamnus cathartica</i>	Wegedoorn
<i>Rosa dumalis</i>	Kale struweelroos
<i>Rosa rubiginosa</i>	Egelantier
<i>Rosa x subcanina</i>	Schijnhondsroos
<i>Rosa x suberectiformis</i>	Schijnviltroos
<i>Rosa tomentosa</i>	Viltroos
<i>Rosa tomentella</i>	Beklierde heggenroos
<i>Salix pentandra</i>	Laurierwilg
<i>Ulmus laevis</i>	Fladderiep
<i>Ulmus minor</i>	Gladde iep

Grootvruchtige meidoorn (*Crataegus x macrocarpa*) in een houtwal bij Leutingewolde
(Foto: Carleen de Graaf).

– Meidoorn (*Crataegus*)

Kwetsbaar Tweestijlige meidoorn (*Crataegus laevigata*) en Grootvruchtige meidoorn (*Crataegus x macrocarpa*)

Ernstig bedreigd Schijnkoraalmeidoorn (*Crataegus x subsphaerica*)

Meidoorns hebben de tijd overleefd in oude heggen, houtwallen en struwelen. Ook komen wilde meidoorns voor in de struiklaag van lichte bossen en bosranden. Tweestijlige meidoorn kan meer schaduw verdragen en is daarom meer een bossoort, ze groeit op leemhoudende bodems in rivier- en beekdalen. In Drenthe komen we haar onder andere tegen in de Kleibosch bij Roderwolde en het Lieverder Noordbos. Een derde meidoornsoort, Koraalmeidoorn (*Crataegus rhipidophylla*) is waarschijnlijk uitgestorven in Nederland, maar de kruising met Tweestijlige meidoorn – Grootvruchtige meidoorn – komt als gestabiliseerde hybride populatie nog voor in het areaal van Tweestijlige meidoorn, zij het aanzienlijk zeldzamer. We vinden haar onder andere in de Maatlanden bij Roden en in de Tempelstukken bij Westervelde. Ook met Eenstijlige meidoorn kan Tweestijlige meidoorn hybridiseren (tot Basterdmeidoorn, *Crataegus x media*) en is dan vaak indicatief voor oude groeiplaatsen. Een derde hybride die je kunt tegenkomen is Schijnkoraalmeidoorn. Dit is een kruising van Eenstijlige meidoorn met Koraalmeidoorn. Ze komt zeldzaam als gestabiliseerde hybride populatie voor in de potkleigebieden van Roden en Norg. Bovengenoemde hybriden worden vanwege hun autochtone genenbronnen van belang gevonden.

Aanbevelingen Meidoorns in heggen en houtsingels adequaat snoeien. Intensieve snoei is cultuurhistorisch van belang. Uitgegroeide bloeiende en vruchtdragende meidoorns zijn ecologisch waardevol. Een gevarieerd en cyclisch beheer heeft de voorkeur zodat er verschillende stadia naast elkaar voorkomen. Meidoorns in bossen dienen vrijgesteld te worden zodat de groeiplaats licht genoeg blijft. Vergroting van kleine populaties is vaak noodzakelijk, bij voorkeur door natuurlijke verjonging. Met het juiste beheer is dit zeker haalbaar.

– Beuk (*Fagus sylvatica*)

Ernstig bedreigd De Beuk is relatief laat na de laatste IJstijd naar het noorden gemigreerd (vanaf ca. 2000 v. Chr.). Ofschoon ze door aanplant verre van zeldzaam is, zijn wilde populaties schaars. Alleen op de noordelijke Veluwe is de wilde Beuk algemeen in de zogenaamde malebossen (bossen vanaf de middeleeuwen beheerd door de dorpsgemeenschap). In Overijssel komen er wilde exemplaren voor in Twente en in het Vechtdal. In Drenthe is de wilde Beuk enkel nog bekend van de omgeving van Emmen.

Aanbevelingen Beuken komen voornamelijk voor als doorgegroeid hakhout en spaartelgen tussen doorgegroeid hakhout van Winter- en Zomereik. Hier ligt een taak om creatieve oplossingen te zoeken voor behoud van de drie boomsoorten, waarbij de eiken het meest kwetsbaar zijn. Toch verjongt de beuk zich niet altijd door gebrek aan open plekken in het bos. Soms wordt hakhoutbeheer weer gestart. Doordat de stammen inmiddels dik zijn, loopt de stoof na het terugzetten niet meer uit en sterft de boom. Er dient dus terughoudend omgegaan te worden met herstarten van hakhoutbeheer als dit al decennia lang achterwege is gebleven. Verder is het van belang om bij aanplant van beuken in de nabijheid van oude opstanden autochtoon plantgoed toe te passen.

– Jeneverbes (*Juniperus communis*)

Kwetsbaar Jeneverbes verscheen snel na de IJstijd en verdween daarna weer, met uitzondering van het duingebied. Tenminste vanaf 3800 v. Chr. werd Jeneverbes algemener. Jeneverbes komt vooral in Oost-Nederland en op de Veluwe algemeen voor, soms met grote populaties. In Drenthe komen we Jeneverbes in kleine aantallen in heidelandschappen tegen. Curieus zijn de jeneverbesstruiken in een houtwal in het dal van het Scheebroekerloopje. De bessen werden in het

verleden als specerij gebruikt. Archeologische vondsten hebben laten zien dat Jeneverbes al in de Steentijd werd aangewend voor bogenhout en constructiehout van boerderijen.

Aanbevelingen Op sommige plaatsen waar Jeneverbes algemeen is, neemt de soort toch af door weinig of geen verjonging en door verbossing van groeiplaatsen waardoor de lichtvragende soort in de knel komt. Vrijstelling van de struiken is dan een effectief beheer.

Wilde appel in het Lieverder Noordbosch (Foto: Carleen de Graaf).

– **Wilde appel** (*Malus sylvestris*)

Ernstig bedreigd Wilde appel is bijzonder zeldzaam. De meeste groeiplaatsen bevinden zich in Drenthe en de Achterhoek. Drenthe is wellicht de provincie met de meeste wilde appels in situ, al staan ze verspreid in kleine aantallen in de bossen en houtwallen. Uit schaarse archeobotanische vondsten blijkt dat Wilde appel tenminste vanaf ca. 7500 v. Chr. hier aanwezig is. Ongetwijfeld was de eetbare, zij het kleine, vrucht belangrijk als voedselbron. De afgelopen jaren zijn er op diverse plaatsen wilde appels uit de landelijke genenbank aangeplant in Drenthe. Meer aandacht is echter nodig voor waar deze het beste aangeplant kunnen worden.

Aanbevelingen Uit recente herijkingen blijkt Wilde appel in situ sterk achteruit te gaan. De redenen daarvan zijn niet helemaal opgehelderd. De lichtsituatie, wilddruk en verzuring van de bodem zijn waarschijnlijk belangrijke oorzaken. Aanbevolen wordt de resterende exemplaren vrij te stellen en exoten te bestrijden. Het maken van *exclosures* waar wilde appels binnen het raster kunnen verjongen laten positieve resultaten zien voor bescherming tegen vraat.

– **Wilde peer** (*Pyrus pyraeaster*)

Ernstig bedreigd Wilde peer komt mogelijk in het Drentse Aa-gebied nog met een enkel exemplaar voor. Inventarisatie en morfologisch onderzoek naar de soort in Drenthe is aan te bevelen.

– **Wintereik en Basterdeik** (*Quercus petraea* en *Quercus x rosacea*)

Ernstig bedreigd Wintereik is een soort van de stuwwallen van de Veluwe, de Utrechtse Heuvelrug, Nijmegen en Salland. Wintereik lijkt in Nederland zijn noordelijk areaalgrens in Overijssel (Sallandse heuvelrug) bereikt te hebben. Enkele exemplaren van Basterdeik komen nog in Oost-Drenthe voor. In het recent verleden is de laatste populatie van wintereiken in Drenthe verloren gegaan, door functieverandering van de locatie. Beide eiken komen sedert 8000 v. Chr. voor in onze contreien en zijn via de migratieroutes vanuit Spanje en Italië naar Noordwest-Europa gekomen. Beide herkomsten zijn middels DNA technieken traceerbaar. Eiken zijn vanouds bijzonder belangrijk geweest voor velerlei doeleinden zoals bouwhout, botenhout, brandhout, houtskool, looistof en veevoer. Daarnaast hebben de zetmeelrijke eikels waarschijnlijk ook voor de mens als (nood)voedsel gediend.

Aanbevelingen Eiken zijn als lichtvragende bomen kwetsbaar in donker wordende bossen. Hierdoor zijn Wintereiken landelijk tenminste met 50% afgenomen sedert ca. 1950. Vrijstelling van Wintereiken in beukenbossen is daarom noodzakelijk voor behoud van de soort. Wintereiken kunnen in Drenthe alleen door herintroductie weer terugkomen. Daarbij dient vooraf zorgvuldig onderzoek plaats te vinden en een plan te worden opgesteld waarin de voors en tegens van herintroductie van autochtoon plantmateriaal worden afgewogen.

– **Wegedoorn** (*Rhamnus cathartica*)

Ernstig bedreigd De aanwezigheid van Wegedoorn is door archeobotanici vanaf ca. 6500 v. Chr. vastgesteld. Het hout werd voor allerlei doeleinden aangewend. Thans komt Wegedoorn op vrij veel plaatsen voor in het land, maar voornamelijk in kleine tot zeer kleine aantallen. In Drenthe is Wegedoorn zeldzaam. Ze komt voor in het potkleigebied van Roden en Norg, en verspreid in kleine aantallen op leemhoudende bodems in de beekdalen.

Aanbevelingen Vanwege de kleine populaties is Wegedoorn op diverse groeiplaatsen kwetsbaar. Als lichtminnende soort is vrijstelling en vergroting van kleine populaties van belang, bij voorkeur door natuurlijke verjonging.

– **Wilde rozen**

Veel wilde rozensoorten zijn in Drenthe ernstig bedreigd. Alleen Hondсроos is algemeen. Een aantal soorten wilde rozen zal al kort na de laatste IJstijd onze streken bereikt hebben, tenminste vanaf 8000 v. Chr. Diverse rozentaxa kunnen waarschijnlijk als gestabiliseerde hybriden worden opgevat.

Ernstig bedreigd Egelantier (*Rosa rubiginosa*), Schijnhondсроos (*Rosa x subcanina*), Viltroos (*Rosa tomentosa*), Beklierde heggenroos (*Rosa tomentella*) en Schijnviltroos (*Rosa x suberectiformis*).

Kale struweelroos (*Rosa vosagiaca*) is waarschijnlijk recent uitgestorven in Drenthe. Een waarneming van Bosroos (*Rosa arvensis*) in Drenthe is ooit door Victor Westhoff vastgesteld, hierbij is ook materiaal verzameld. Ze is in 1997 bij het onderzoek naar de wilde bomen en struiken opnieuw waargenomen. In de afgelopen jaren is de soort echter niet meer aangetroffen op de betreffende groeiplaats. Bosroos groeit in Drenthe opmerkelijk ver buiten haar bekende verspreidingsgebied. Daarom is floravervalsing niet geheel uit te sluiten.

Aanbevelingen Op Hondсроos, Beklierde hondсроos en Heggenroos na, zijn alle wilde rozensoorten zeldzaam tot zeer zeldzaam. Rozen zijn lichtminners die bij donker wordende milieus in bossen en struwelen in de knel komen. Natuurontwikkelingsprojecten kunnen zowel gunstig als ongunstig uitpakken, afhankelijk van de mate waarin er rekening met de rozen wordt gehouden. Bosrandprojecten leiden vaak tot verslechtering van rozengroeiplaatsen. Een goede registratie van rozengroeiplaatsen en integratie ervan bij het beheer is hier geboden.

– **Laurierwilg** (*Salix pentandra*)

Kwetsbaar Wilgen worden al eeuwenlang gekweekt en aangeplant voor velerlei doeleinden. Dat heeft vele hybriden en cultivars opgeleverd met eigen kwaliteiten met name voor de griendteelt. Wilgenhout is waardevol voor manden, visfuisen, wannen, bindmateriaal, zinkstukken, hoepels, klompen, huizenbouw enz. Wilgen zijn vroege nectarleveranciers voor bijen. De bladeren en twijgen waren ooit belangrijk veevoer. Wilgenhout is vanaf 5500 v.Chr. archeobotanisch aangetoond, maar ongetwijfeld waren er al ver daarvoor wilgensoorten aanwezig. Nu de griendteelt zijn economisch belang nagenoeg heeft verloren groeien de voormalige grienden uit tot bossen en bosjes. Laurierwilg is in ons land een noordelijke soort van de Waddeneilanden, Drenthe en Overijssel. Plaatselijk komt de soort nog vrij veel voor in Drentse beekdalen.

Aanbevelingen Laurierwilg is in Drenthe niet bedreigd, maar toch kwetsbaar. Belangrijk is dat de authentieke groeiplaatsen goed bekend zijn bij de terreinbeheerders.

Een van de drie fladderiepen bij Drijber in bloei (Foto: Willem Braam).

– **Fladderiep** (*Ulmus laevis*)

Ernstig bedreigd Fladderiep is in het hele land een zeldzame iepensoort met kleine populaties. In Drenthe is Fladderiep op slechts één groeiplaats aangetroffen: in het beekdalbosje Hulzedink staan drie enorme exemplaren. De iepen kennen een verleden als hakhoutboom. Fladderiep is in het veld vrijwel ongevoelig voor de iepziekte. Het hout van iepen is vanaf de Midden-Steentijd bekend, maar het hout van de diverse iepensoorten is niet van elkaar te onderscheiden. Iepenhout was (met name vóór het verschijnen van taxus) bij uitstek geschikt voor bogen en speren. Het loof was waardevol veevoer.

Aanbevelingen Fladderiep wordt niet altijd herkend door beheerders, waardoor ze bij dunningen in bosranden en houtwallen nog wel eens sneuvelen. Vanwege de grote zeldzaamheid is extra aandacht voor de fladderiep noodzakelijk.

– **Gladde iep** (*Ulmus minor*)

Kwetsbaar Gladde iep komt op enkele plaatsen voor in beekdalen, met name in het Drentse Aa-gebied. Ofschoon deze iepensoort vatbaar is voor de iepenziekte, heeft ze er weinig tot geen last van. Door middel van wortel- en stamvoetuitlopers zien we steeds weer kleinere bomen en struiken opkomen.

Aanbevelingen Bekendheid met de soort is voor beheerders van belang. Voor beekbegeleidende vegetaties is de soort kenmerkend.

Hoe kun je beoordelen of een boom of struik wild is?

Wilde bomen en struiken zijn niet altijd gemakkelijk te herkennen en te onderscheiden van aangeplante of verwilderde exemplaren. De kans op aantreffen van wilde exemplaren is in Drenthe het grootst op oude bosstandplaatsen, oude hakhout- of spaartelgenbossen, overhoekjes, boerengeriefbosjes, houtwallen, veekeringen en onvergraven meanderende beeklopen. Voor de beoordeling van het wilde karakter kijk je zowel naar standplaats- als veldkenmerken:

Kenmerken van de standplaats

- Het landschapselement komt al voor op de oude Topografische Militaire Kaart (TMK 1850) of op oude Bonnebladen (wijzig de kaartachtergrond bijv. naar Bonne 1925, bij het invoeren van een nieuwe waarneming in de VERA-app).
- Het landschapselement komt pas op latere kaarten voor, maar er zijn duidelijk aanwijzingen dat de boom of struik zich vanuit oudere landschapselementen in de buurt heeft uitgezaaid.
- Het landschapselement maakt in het veld een oude indruk.
- Het bodemtype komt min of meer overeen met de natuurlijke standplaats van de soort.
- De bodem lijkt ongestoord.
- In de boom-, struik- of kruidlaag komen soorten voor die indicatief zijn voor oude bosplaatsen of oude houtwallen (bijvoorbeeld Tweestijlige meidoorn, Bosanemoon of Dalkruid)
- In de omgeving komt de betreffende soort voor op vergelijkbare standplaatsen.

Veldkenmerken

- Het betreft een oude boom of struik, een hakhoutstoof of spaartelg.
- De boom of struik is een wilde inheemse soort of variëteit, géén cultuurvariëteit of kloon.
- De boom of struik maakt een natuurlijke, niet-aangeplante indruk.
- De standplaats ligt binnen het natuurlijk verspreidingsgebied van de betreffende soort.
- De boom of struik komt voor in het natuurlijke vegetatietype of een afgeleid stadium daarvan.

Andere bronnen kunnen ook aanvullende informatie verschaffen over een hoge ouderdom van de groeiplaats of indicaties geven voor het wilde karakter. Bijvoorbeeld archieven, mededelingen van buurtbewoners, paleobotanisch- of archeologisch onderzoek en genetisch (DNA-)onderzoek.

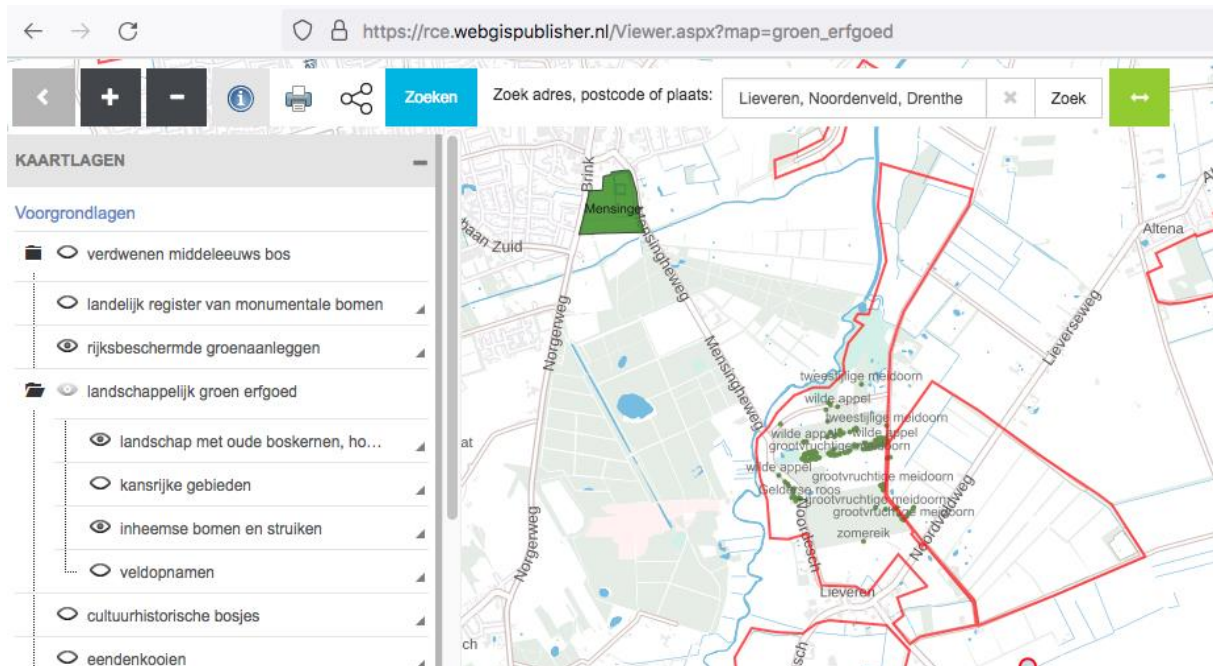
In de praktijk zul je slechts enkele van de criteria kunnen vaststellen. Voeg aan je waarneming een opmerking toe: 'Mogelijk autochtoon'.

Meer weten?

De attentelijsten van alle provincies zijn te vinden op de [website](#) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

In Heukels' Flora zijn voor het onderscheiden van wilde exemplaren kenmerken opgenomen. Het boek *Inheemse bomen en struiken in Nederland en België* geeft nog meer informatie. In de loop van 2024 wordt er een speciale *Veldgids Wilde bomen en struiken* verwacht.

Landschapsbeheer Drenthe organiseerde in 2023 de leergang Autochtone bomen en struiken. Deze staat voor 2024 ook weer op de agenda, kijk [hier](#) voor meer informatie.

De Kaart Groen Erfgoed is online te raadplegen en wordt jaarlijks geactualiseerd, hier weergegeven voor het Lieverder Noordbosch (bron: website RCE)

Literatuur

1. Van Kemenade, L. & N.C.M. Maes, 2023: Attentielijst bedreigde wilde bomen en struiken, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
2. Van Kemenade, L. & N.C.M. Maes, 2019: Behoud groen Erfgoed. Plan voor het behoud van bedreigde wilde bomen en struiken in Nederland. Uitgave Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.
3. Maes, N.C.M., 2002: Bomen en struiken in Nederland. Inheems, autochtoon en archeofiet. Gorteria 28.
4. Maes, N.C.M. et al., 2022: Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen – herkenning, verspreiding, geschiedenis en gebruik, Boom.

Bentepollen: een selectie uit bijzondere plantenvondsten in Drenthe in 2023

Els Heijman en Carleen de Graaf

Voor onze vaste rubriek Bentepollen hebben we een selectie gemaakt uit de bijzondere vondsten die tijdens het veldseizoen 2023 in Drenthe zijn gedaan.

Ook een bijzondere soort gevonden?

Wil je een opmerkelijke vondst melden? Dat kan! Stuur ons een bericht, met daarin duidelijke foto's van de eigenschappen die in de Heukels' flora worden genoemd. Vermeld ook eventueel interessante standplaatskenmerken. De vondst mag een nieuwkomer zijn, maar ook een in Drenthe weinig voorkomende inheemse soort. Mail je vondst naar: wfdrenthe@gmail.com.

Stijve wolfsmelk (*Euphorbia stricta*)

Op 19 juli 2023 vinden Paul en Trijn Gelderloos in Amsterdamscheveld een hen onbekende wolfsmelk. Op het eerste gezicht lijkt Brede wolfsmelk aannemelijk. De waarneming wordt met een aantal foto's online gezet en aan de validatoren voorgelegd. De planten op de foto's doen inderdaad denken aan Brede wolfsmelk, maar details van de vruchtjes geven uitsluitsel. Paul schrijft hierover:

"Ik heb de minuscule vruchtjes aan alle kanten bekeken met de lens en daarna geprobeerd te fotograferen. Ik heb de vruchtjes vergeleken met de foto van de vruchtjes die staat in de Oecologische Flora deel 3 op pag. 13. Op alle zijden van alle vruchtjes zitten wratjes. Ik heb nergens wratvrije kanten gezien. Dit zou dus betekenen dat deze plant niet de Brede wolfsmelk is maar de Stijve wolfsmelk."

Een mooie vondst waarmee Stijve wolfsmelk nu uit vier km-hokken in Drenthe bekend is. Net als Tuinwolfsmelk heeft ook het blad van Stijve wolfsmelk een heldergroene kleur en bloeit ze meestal met driestralige schermen. De geelgroene schutbladen verkleuren later in het jaar naar paars. De bladrand is fijngezaagd, de onderste bladen slaan terug tegen de stengel. Ze kunnen een vrij scherpe geur verspreiden.

Bloeiende Stijve Wolfsmelk, Amsterdamscheveld, 23 juli 2023 (Foto: Paul Gelderloos).

Veldwarkruid (*Cuscuta campestris*)

De meeste Warkruid-waarnemingen in Drenthe zijn afkomstig van heideterreinen. Daar kun je Klein warkruid met haar wijnrode dunne stengels vooral op jonge Struikhei en Gewone dophei aantreffen. Ben Bruinsma komt op 29 augustus op een ruderaal plek aan de rand van een camping in Klijndijk een warkruid met geelachtige stengels tegen. Het blijkt Veldwarkruid te zijn, parasiterend op Varkensgras en Kweek.

Veldwarkruid is afkomstig uit Noord-Amerika waar ze als zaadverontreiniging wijd verspreid is. Deze eenjarige stengelparasiet is in Nederland in klaver- en wortelakkers aangetroffen en kan zowel op wilde als gekweekte plantensoorten woekeren. Warkruiden zijn eenjarig, de kiemplant leeft maar kort op eigen kracht. Spoedig dringt de plant al linksom windend met haar boorwortels haar gastheer binnen. De kiemplant verdort en dankzij de voedingsstoffen van de gastheer komt stengelgroei, bloei en vruchtzetting op gang. Zaadverspreiding vindt onder meer plaats door water of via het darmkanaal van zoogdieren. Veldwarkruid is in Drenthe nu uit drie kilometerhokken bekend.

Veldwarkruid parasiterend op Kweek en Varkensgras (Foto: Ben Bruinsma).

Rattenstaartgras (*Sporobolus indicus*)

Op 31 augustus vindt Willie Riemsma tussen de stoeptegels in Norg een bijzonder grasje, naar blijkt haar eerste kennismaking met Rattenstaartgras. Dit is een overblijvend veelvormige grassoort met een wortelrozet en stijve bladen. Het staat graag in de volle zon tussen plaveisel of op verstoorde plekken. In bloei valt de lange, ranke bloeiwijze met korte aartjes op: net de staart van een rat. De bladrand en bladnerven voelen ruw aan en het tongetje is kort gewimperd.

Rattenstaartgras is van oorsprong een prairiegras, afkomstig uit tropisch Afrika. De soort is goed bestand tegen droogte. Sinds 2015 is ze op een tiental plaatsen, verspreid over het hele land, gevonden en lijkt er sprake van inburgering. Rattenstaartgras komt in Drenthe nu in drie km-hokken voor.

Rattenstaartgras tussen stoeptegels
(Foto: Willem Braam).

Detail van de karakteristieke bloeiaar van
Rattenstaartgras (Foto: Willie Riemsma).

Kransnaaldaar (*Setaria verticillata*)

Kransnaaldaar is het afgelopen veldseizoen opvallend vaak gemeld vanuit Noord- en Midden-Drenthe. Er zijn waarnemingen gedaan in zeker zes nieuwe kilometerhokken. Naast Norg (Willie Riemsma) en Roden (Martin Olthoff) meldt Guus de Vries de soort in vier nieuwe kilometerhokken in de buurt van Eelde, Gasteren, Gieten en Grolloo. Hij komt de soort hier vooral tegen op ruderaal plaatsen, in ruigtes en op braakliggend terrein. Kransnaaldaar is al sinds 1950 bekend in Nederland. De eerste Drentse melding stamt uit 2003 in de buurt van Rogat. In de jaren daarna wordt de soort ook incidenteel op verschillende plekken in Zuid-Drenthe aangetroffen. Het [kaartje](#) op Verspreidingsatlas laat zien dat Kransnaaldaar langzaam maar gestaag oprukt richting het noorden van Drenthe.

Kransnaaldaar is een gierstachtig gras. Het is een soort van gematigd warme streken. Ze komt pas vanaf augustus goed in bloei. De soort doet denken aan Groene naaldaar, maar de aarpluim heeft

kort gesteelde aartjes met lange naaldvormige borstels en is cilindrisch van vorm. Aan de voet is de aarpluim meestal onderbroken. De naaldvormige borstels aan de zaden zorgen ervoor dat ze makkelijk ergens aan blijven haken, bijvoorbeeld aan de vacht van zoogdieren.

Bloeiaren Kransnaalbaar (Foto: Guus de Vries).

Guus de Vries heeft in 2023 meerdere bijzondere vondsten gedaan. Een overzicht van zijn andere vondsten is te vinden op de WFD website onder '[Bijzondere vondsten 2023](#)'.

Voor de samenstelling van de tekst is gebruik gemaakt van diverse bronnen o.m. Verspreidingsatlas en Waarneming.nl vooral wat herkenning, verspreiding en eerdere vondsten betreft.

Heb jij ook een neus voor noviteiten?

Voor het volgen van bijzondere vondsten kun je de volgende sites raadplegen:

- Recente bijzondere Drentse waarnemingen zijn te vinden op de pagina www.florondrenthe.waarneming.nl Voeg deze toe aan je favorieten, en je kunt op deze site per dag zien wat er zoal gevonden is (inclusief overzichtskaart).
- Op de website WFDrenthe.nl, vind je een overzicht met foto's van vondsten van de afgelopen jaren in Drenthe. Klik door naar de rubriek Bijzondere vondsten.
- Op Verspreidingsatlas.nl, kun je een landelijk overzicht raadplegen van eerste vondsten in een kilometerhok (Ga hiervoor naar: inloggen > Dashboard > Bijzondere vondsten)
- Waarneming.nl, inloggen > Recente Zeldzaamheden > Overige soorten.
Als je een gebruiker bent van Waarneming.nl kun je je abonneren op zogenaamde 'Alerts' van vondsten van bijzondere soorten. Je kunt bijvoorbeeld kiezen voor Rode lijstsoorten of zeldzame soorten en aangeven voor welk gebied je hierover een bericht per e-mail wilt ontvangen. Meer informatie: [Handleiding \(waarneming.nl\)](http://Handleiding(waarneming.nl))

Excursieprogramma 2024

Zoals ieder jaar hebben we ook voor 2024 geprobeerd de excursies te spreiden over de provincie. Nog niet alle startplaatsen zijn exact bekend of besproken. Het geactualiseerde excursieprogramma is zeker op de WFD-dag van 24 februari 2024 beschikbaar en altijd te vinden op www.wfdrenthe.nl. Gedurende het seizoen sturen we ook weer regelmatig WFD-updates met de aankondiging van de eerstkomende excursies.

20 april 2024 Noord-Drenthe, omgeving Eelde

Op zoek naar voorjaarsflora in de driehoek Peize, Eelde, Bunne.
Info over startplek volgt bij opgave.

25 mei 2024 Midden- Drenthe, bovenloop Andersche diep tussen Rolde en Papenvoort en overgang naar Gasselterveld.

Info over startplek volgt bij opgave.

6 juli 2024 Zuidoost-Drenthe, omgeving Gees en Zwinderen

In de buurt van Gees en Zwinderen zijn nog diverse gebieden waar na 2000 nog maar weinig nieuwe gegevens van verzameld zijn. Ook in de boswachterij Gees en het stroomdal van de Geeserstroom gaan we, in overleg met SBB, enkele gebieden bezoeken. Info over startplek volgt bij opgave.

10 aug 2024 Zuidwest-Drenthe, omgeving Doldersum en Wapse

We gaan de omgeving van Doldersum en Wapse verkennen. Landelijk gebied afgewisseld met bos, heide en dorpen. Info over startplek volgt bij opgave.

14 sep 2024 Urbaan gebied Coevorden

Traditiegetrouw de afsluiting van het veldseizoen met een 'stadsexcursie' gericht op de flora van het stedelijk gebied, waar zich voortdurend nieuwe soorten vestigen, mede onder invloed van de klimaatverandering. Info over startplek volgt bij opgave.

Van tevoren aanmelden via wfdrenthe@gmail.com is verplicht (inclusief vermelden van telefoonnummer). Alle excursies beginnen om 10 uur. Van beginnend tot volleerd florist: Iedereen is welkom.

Check altijd de website voor laatste informatie over het excursieprogramma wfdrenthe.nl

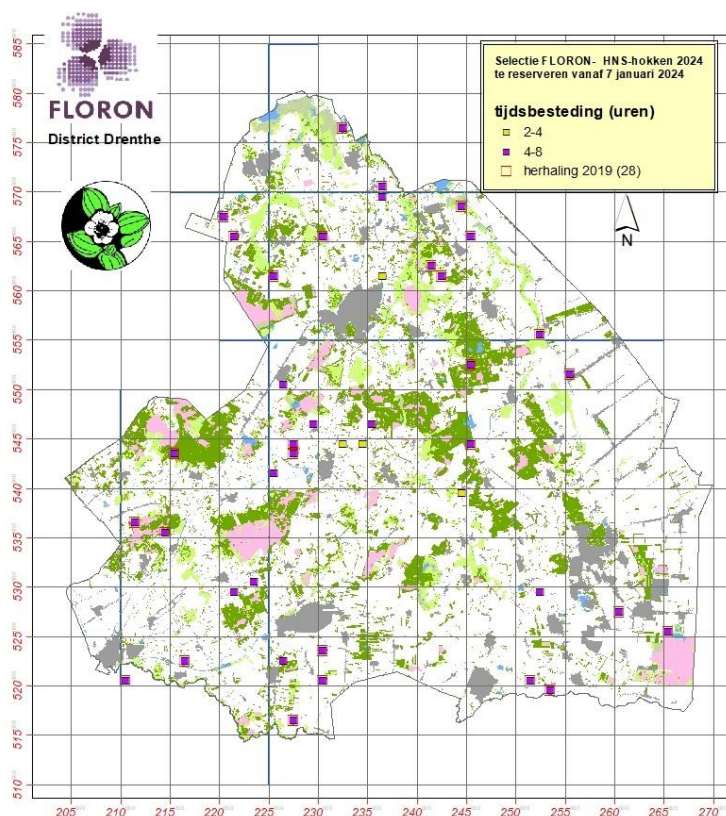
Reservering HNS-hokken 2024

Els Heijman en Ben Hoentjen

Vanaf 7 januari 0.00 uur kun je weer [HNS-hokken reserveren](#) voor veldseizoen 2024. Op het kaartje staan de km-hokken waar je uit kunt kiezen dit keer. Altijd leuk om je alvast wat te verheugen op buiten zijn op mooie meidagen en lange juni-avonden...

Dit jaar zijn er maar liefst 41 hokken beschikbaar voor FLORON-district Drenthe. Sinds een aantal jaren selecteert FLORON in overleg met het CBS een flink aantal hokken dat vijf jaar geleden, dus in dit geval in 2019, ook met het HNS-protocol is geïnventariseerd. Dat zijn dus niet alleen km-hokken die toen geselecteerd konden worden, maar ook hokken die volgens 'de regels' van het HNS-project zijn gestreept. Het doel van deze herhalingen is veranderingen in de Nederlandse flora sneller dan voorheen in beeld te krijgen en eerder aan de bel te kunnen trekken als kwetsbare soorten in het gedrang komen. Voor 2024 zijn er 28 herhaalhokken uitgekozen.

Het mooist is als elk HNS-hok 'dubbel gestreept' wordt. Dus ook als je niet meteen van 6 op 7 januari om middernacht klaar zit om op je favoriete hok(ken) in te tekenen, zijn er daarna vast nog een heleboel leuke hokken om uit te kiezen.

Behalve op [Verspreidingsatlas](#) kun je ook [op de website van de WFD](#) zien welke hokken nog beschikbaar zijn.

Hoe ging het ook weer?

Het Nieuwe Strepen-project is opgezet om de manier van inventariseren te standaardiseren zodat de verzamelde gegevens beter bruikbaar zijn om vast te stellen of een soort voor- of achteruit gaat. Betrouwbare trendgegevens zijn belangrijk voor het behoud en de bescherming van onze wilde flora, en zijn o.a. de basis voor het periodiek bijstellen van de Rode lijst van bedreigde plantensoorten.

Op [FLORON | Het Nieuwe Strepen reserveren \(verspreidingsatlas.nl\)](https://www.floron.nl/Het-Nieuwe-Strepen-reserveren-1) vind je de richtlijnen voor de werkwijze in het veld. Een van de 'voorschriften' is dat, ingeval voor een hok 4-8 uur als te besteden veldtijd geldt, je minstens vier, maar maximaal acht uur in dat hok mag inventariseren. Dat hoeft niet op één dag, maar wel **binnen veertien dagen** vanaf het eerste bezoek.

Maar bij HNS mis ik soorten...

De HNS-methodiek geeft sommige floristen het gevoel dat de soortenlijst voor het onderzochte hok niet compleet is omdat voorjaars- dan wel najaarssoorten zijn gemist, afhankelijk van het gekozen inventarisatiemoment. Dat wordt deels goed gemaakt als de tweede 'streper' (of groep van 'strepers') op een ander moment in het seizoen op pad gaat. Maar meestal weet je dat niet van elkaar.

Om dat knagend gevoel van onvolledigheid kwijt te raken staat het je vrij meerdere keren in het seizoen een rondje door je hok te maken en bij te houden wat je vindt. In je HNS-ronde moet je dan wel weer **alle** soorten noteren die je tegenkomt en **alle biotopen** in het hok aandoen. Alleen de waarnemingen van deze bezoeken doen mee voor HNS.

Voor wie met de NOVA-app werkt, en dat is vrijwel iedereen, kun je beide lijsten makkelijk uit elkaar houden door voor het hele seizoen een formulier voor het km-hok aan te maken en een apart formulier voor de HNS-ronde.

Altijd een keur aan niet-HNS-hokken om te inventariseren

Zijn alle HNS-hokken al gereserveerd of de nog vrije hokken te ver weg, dan kunnen we je altijd nog een kaartje sturen van de hokken bij je in de buurt die nodig weer eens aan de beurt moeten komen. Als je die volgens de methodiek van HNS onderzoekt, dan mag je de gegevens ook als zodanig naar Verspreidingsatlas doorgeven. Maar ook de gegevens van elk ouderwets gestreept hok zijn van harte welkom en waardevol! Een kaartje van hiervoor in aanmerking komende hokken staat ook op de WFD-website. Maar laat ons wel even weten waar je dit seizoen graag aan de slag wilt om te voorkomen dat het hok al door iemand anders is besproken (wfdrenthe@gmail.com). Succes en veel plezier in het veld!

Een duik in het Gastersche diep op zoek naar een fonteinkruid,
WFD-excursie 12 augustus 2023 (Foto: Andre Hospers).

WFD-bijeenkomst

zaterdag 24 februari 2024, "De Meent", Stationsweg 159 in ZUIDLAREN

Graag nodigen we je uit voor de jaarlijkse WFD-bijeenkomst.

Voorlopig programma:

Inloop met koffie en thee vanaf 9.30 uur

10:00 Opening door de dagvoorzitter Joop Verburg

10:15 Terugblik veldseizoen 2023, uitkijken naar 2024: Ben Hoentjen

10:30 Het Jubileumboek: komt er nog wat van? Ben Hoentjen

11.15 Korte pauze

11:20 Lokale Wilde floramengsels van karakteristieke gebiedseigen flora: Jojanneke Bijkerk

12:00 – 13:15 Lunchpauze met doorlopende diapresentatie bijzondere vondsten en excursiefoto's
Voor ieder staat een kop soep klaar en koffie/thee naar keuze, wel zelf lunch meebrengen.

13:15 Een Groene maatjes-ervaring: Arie de Vreugd

13.30 Verrassingen in de Mandelanden: Wietze Koops, Jos Vink en Jan Klooster

13:50 Een kijkje in de wereld van mineerders (micronachtvlinders): Edwin de Weerd

14.20 Korte pauze, pen en papier bij de hand pakken

14:30 Flora-quiz: Willem Braam

15:15 Afsluiting: Joop Verburg

Graag opgeven!

Vanwege logistiek (en mogelijk maximaal aantal deelnemers) graag zo snel mogelijk opgeven, liefst vòòr 15 januari 2024 per e-mail naar wfdrenthe@gmail.com.

WFD dag 2023
(Foto: Bert Blok).